

In 1962 kreeg Gerard Ouweeneel (Rotterdam, 1937), 'bij rentmeesters gratie', een vergunning om watervogels te tellen in de Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen. Nu, na 56 jaar houdt hij het tellen voor gezien. 'Ik vind het vooral zuur dat ik met mijn gegevens de komst van enorme windturbines niet heb kunnen tegenhouden.'

Dwergganzen hebben een speciale plek in het hart van Ouweeneel.

Foto: Harvey van Diek

Hopen op een tel-effect

'Zie je die enorme akker met vers gemaaid luzerne?', vraagt Gerard Ouweeneel als hij zijn auto van zijn woonplaats Maasdam richting het Haringvliet stuurt. 'Daar begint de voormalige Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen! Je kunt duidelijk zien dat de percelen hier een stuk groter zijn dan in de omgeving. Zo'n Ambachtsheerlijkheid was een bijna Middeleeuws systeem van privaat grondbezit, met een hiërarchische structuur van rentmeesters en leenboeren. Heel veel mensen in de omgeving hebben er nog lang mee te maken gehad, bijvoorbeeld via het recht van overpad waar je voor moest betalen.' Zonder blikken of blozen, en ook zonder zichtbare ontheffing achter zijn voorruit, draait Ouweeneel zijn auto vervolgens een landweg op waar toch duidelijk een bord 'Verboden Toegang' voor staat. Hij is hier kind aan huis, zoveel is duidelijk.

'Vóór 1962 was dat wel anders', lacht Ouweeneel. 'Ik kwam hier toen ook wel eens om vogels te kijken; vooral ganzen. Ik vond het altijd een feest als ik groepjes ganzen boven Rotterdam zag vliegen. Ganzen stonden voor mij voor vrijheid. Ik ben wat op mijn Vespa naar dit gebied gereden. En ik ben hier ook maar wat vaak weggestuurd door de jagers en door de rentmeester. Maar toen het Instituut voor Toegepast Biologisch Onderzoek in de Natuur in 1962 begon met een integrale telling van de ganzen in Nederland, heb ik toch de stoute schoenen aangetrokken. Ik ben naar de rentmeester van de Ambachtsheerlijkheid, meneer Vlieland gestapt en die gaf mij zowaar een officiële vergunning om eens in de veertien dagen de ganzen in het gebied te tellen.'

De ganzen werden een dikke rode draad door het ornithologisch leven van Ouweeneel. Hij reisde ze achterna naar Scandinavië, hij vergaderde over de hele wereld over de vogels als lid van de internationale Goose Specialist Group en hij streed voor hun bescherming, met name voor de Dwergganzen op het Oude Land van Strijen. Maar wie nu met Ouweeneel door de Ambachtsheerlijkheid rijdt, merkt al gauw dat hij zeker geen onvoorwaardelijk roze ganzenbril draagt. 'Nijlganzen ...', bromt hij hoorbaar chagrijnig bij een groepje vogels dat van de auto wegvliegt. 'En al die Grauwe Ganzen die hier tegenwoordig broeden, dat kan natuurlijk ook nooit goed gaan. De schade voor de boeren is echt reëel. Je ziet hier in juni wel percelen waar een derde van het gewas door de vogels wordt opgegeten. Bovendien ben ik ook wel benieuwd wat de effecten zijn van de toenemende aantallen broedende ganzen op de stand van de weidevogels.'

Het kan dan ook verkeren. In de 56 jaar dat Ouweeneel watervogels telde in 'zijn' Ambachtsheerlijkheid, zag hij de aantallen ganzen exploderen. 'Moet je nagaan: tijdens een "ganzendag" in Zwolle, in 1966 was één van de thema's "hoe we in Nederland om moesten gaan met wel 150 duizend overwinterende ganzen". Nu hebben we ruim meer dan twee miljoen overwinterende ganzen in ons land en dus ook een gestaag groeiende groep broedende en overzomende ganzen.'

Het heeft bij Ouweeneel geleid tot een enigszins pragmatische kijk op de vogels, waarbij het 'J-woord' door hem ook niet wordt geschuwd. 'Ik heb met de jagers in het gebied altijd een vrij open relatie gehad. Ik maakte gebruik van hun ogen en oren in het veld en zij leerden van mij hoe ze nou eigenlijk ganzen moesten tellen, want dat wilden ze toch liefst zelf doen. Zij vertrouwden de gegevens van Sovon niet en andersom. Daarbij kwam ik er trouwens al snel achter dat de jagers de aantallen in het verleden eerder onderschatten dan overschatten', lacht hij.

De Dwergganzen hebben een speciale plek in het hart van Ouweeneel. Hij heeft dan ook het geluk dat in zijn telgebied de belangrijkste overwinteringsplek ligt van deze zwaar bedreigde soort. 'Uit zenderonderzoek is gebleken dat ze in het najaar in één ruk van Midden-Zweden naar het Oude Land van Strijen vliegen. Vanaf dat moment is het hier ook ieder jaar een komen en gaan van vogelaars. Vooral in het begin van de maand zie je een piek in het aantal waarnemingen op de diverse sites, door de vogelaars die de Dwerggans blijkbaar op hun "maandlijstje" willen hebben. Voor de jagers heb ik ook speciale cursussen georganiseerd, zodat ze in ieder geval het verschil tussen een Kol- en een Dwerggans kunnen zien. Voor veel vogelaars is dat al lastig, dus ook voor veel jagers.'

Behalve door de opkomst van de ganzen heeft Ouweeneel het gebied op nog veel meer manieren zien veranderen. 'De belangrijkste verandering was de afsluiting van het Haringvliet, in 1970. 'Het getij verdween en de oevers van het Haringvliet kalfden in rap tempo af. Straks met het "Kierbesluit" komt er weer een heel bescheiden beetje getij terug, maar wat onder andere door de pr-mensen van het Wereld Natuur Fonds wordt geroepen, dat het weer net zo mooi wordt als vroeger, dat is vrees ik echt onzin.' Ook de eigenlijke Ambachtsheerlijkheid is allang niet meer. 'Op een gegeven moment heeft de toenmalige verzekeraar AMEV het gebied opgekocht. Ze speculeerden duidelijk op de mogelijkheid dat er bebouwing zou kunnen komen. Toen duidelijk werd dat dat niet zou gaan gebeuren, is het gebied onder de hoede van de Dienst Landelijk Gebied gekomen. Die hebben het vooral gebruikt om boeren te compenseren die elders moesten worden uitgekocht', vertelt Ouweeneel.

Het behoud van de agrarische bestemming heeft de teloorgang niet kunnen stoppen. 'Integendeel', vindt Ouweeneel. 'Die hijskranen daar, die zijn bezig met de fundamenteën voor enorme windturbines die hier binnenkort zullen verrijzen. Je mag best weten dat ik daar behoorlijk zuur over ben. Los van het feit dat ik die dingen verschrikkelijk lelijk vind in het landschap, zijn ze ook een bedreiging voor de trekkende vogels. En nu komen ze uitgerekend hier, op de trekroute van de Dwergganzen te staan. Ik heb geprobeerd om met mijn telgegevens in de hand de komst van die turbines tegen te houden, maar zonder succes. Verreweg de meeste Sovon-

Wetenschapjournalist Rob Buiter maakt voor diverse media reportages over vogels en vogelaars. In de rubriek 'In de Klei' doet hij voor Sovon-Nieuws verslag van zijn ontmoetingen in het veld. Foto's zijn, tenzij anders vermeld, ook van Rob Buiter

tellers, zo niet alle, hopen volgens mij met hun monitoringresultaten de aandacht op hun telgebied te vestigen, waardoor dan een beschermingsstatus in de wacht kan worden gesleept. Dat is bij mij, ondanks 56 jaar tellen dus niet gelukt. In een eerder stadium lukte mij dat overigens wel. Toen de Hoogezandsche Gorzen in november 1970 een voorlopige aanwijzing voor de Natuurbeschermingswet in de wacht sleepten, speelden mijn tellingen wel een rol.'

Aan de voet van een oude dijk, aan de oevers van het Haringvliet, laat Ouweeneel een ander bescheiden succesje zien van de natuurbescherming in de regio: een vervallen dienstwoning van de Ambachtsheerlijkheid. 'Dit huis stond op de nominatie om gesloopt te worden, maar moet je eens kijken wat een huiszwaluwnesten er onder de goot hangen. Toen ik van die plannen hoorde, heb ik de provincie meteen laten weten dat ze compenserende maatregelen zouden moeten treffen wanneer ze dit huis daadwerkelijk zouden willen slopen. Het eind van het liedje is dat het een "natuurhuis" zal worden, waar Huiszwaluwen, vleermuizen en misschien ooit

ook wel een Kerkuil de dienst zullen uitmaken. Ik heb hier wat hectoliters koffie naar binnen gewerkt', lacht Ouweeneel, wijzend op de woonkamer van het aanstaande natuurhuis. 'En als ik voor mijn werk elders zat te vergaderen, kreeg ik ook wel eens bijna plagerige telefoontjes van de toenmalige bewoners die dan verslag deden van de Zeearend of de Hop die ze op dat moment hier aan de oevers van het Haringvliet zagen.'

Bang om zich te vervelen, nu hij de maandelijkse watervogeltellingen niet meer doet, is Ouweeneel allerm minst. 'Ik ben bezig met een boek over de Wilde Eend. En ik ben ook al heel lang mateloos geïntrigeerd door de Sperwer die regelmatig onze tuin bezoekt. Waar ik in het begin van mijn vogelaarscarrière nauwelijks roofvogels hier in de buurt zag, heb ik nu naast die Sperwer ook een paartje Boomvalken, Buizerds en Torenvalken hier vlakbij. Over die Sperwer wil ik misschien ook nog wel eens schrijven; als mij de tijd gegeven is.'

